

Geliş Tarihi:

23.08.2023

Kabul Tarihi:

19.12.2023

Yayımlanma Tarihi:

30.12.2023

Kaynakça Gösterimi: Adıgüzel, S., (2023). Uluslararası ticarete ayıptan doğan sorumluluklar ve ürün sorumluluğu. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(48), 1052-1076
doi: 10.46928/iticusbe.1348500

ULUSLARARASI TİCARETTE AYIPTAN DOĞAN SORUMLULUKLAR VE ÜRÜN SORUMLULUĞU

Araştırma

Selminaz Adıgüzel

Sorumlu Yazar (Correspondence)

sadiguzel@harran.edu.tr

Harran Üniversitesi Siverek Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Uluslararası Ticaret ve Lojistik Bölümü Öğretim Üyesi

ULUSLARARASI TİCARETTE AYIPTAN DOĞAN SORUMLULUKLAR VE ÜRÜN SORUMLULUĞU

Selminaz Adıgüzel
sadiguzel@harran.edu.tr

Özet

Uluslararası ticarete, satıcı, sattığı ürünün ayıplı olması durumunda alıcıya karşı sorumludur. Alıcı ise, ayıplı mal ve ürünü gözden geçirerek mal / ürün hakkında satıcıya bildirim vermekle sorumludur. Bu çalışmada, satın alınan bir mal ve ürünü olası ayıplı çıkması durumunda, alıcının hangi haklara sahip olduğu uyumsuzluğun çözümünde hangi mevzuatın uygulanacağı konularına yer verilmiştir. Ayıplı mal satışında satıcı ve alıcının sorumlulukları ile ilgili olarak ulusal ve uluslararası hukuka yer verilmiştir. Uluslararası ticarete bir malın bir hizmetin, ayıplı olması durumunda tacirin sorumluluklarının neler olduğu bu araştırmanın problemini oluşturmaktadır. E ticaretin yaygınlık kazandığı günümüzde uluslararası ticaret yapan tacirlerin, alıcı ve tedarikçilerin sorumluluklarının haklarının neler olduğunu bilmesi, sosyal hayatta ticaretin tüm paydaşları açısından önem taşımaktadır. Bu çalışmada, 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu, 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun (TKHK) ile Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Anlaşması (CISG)'na göre ayıplı malda tacirin sorumlulukları incelenmiş, Avrupa Birliği Direktifleri ile Türkiye'de ulusal hukukta Yargıtay kararları ele alınmıştır. Araştırmada tarama modeli kullanılarak, geçmişte görülen hâlihazırda var olan bir durum, betimlenmeye çalışılmıştır. Araştırmanın konusu olan ayıplı mal /hizmet, kendi koşulları içinde tanımlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk Ticaret Kanunu, Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Anlaşması CISG, Ayıp, Ayıplı Mal.

JEL Sınıflandırma K00, F13, F19

RESPONSIBILITIES ARISING FROM DEFECT IN INTERNATIONAL TRADE AND PRODUCT RESPONSIBILITY

Abstract

In international trade, the seller is responsible to the buyer if the product he sells is defective. The buyer, on the other hand, is responsible for reviewing the defective goods and notifying the seller about the goods. In this study, in case a purchased good is found to be defective, the rights of the buyer and the legislation to be applied in the resolution of the dispute are included. National and international law are included regarding the responsibilities of the seller and the buyer in the sale of defective goods, in today's world where e-commerce has become widespread, it is important for all stakeholders of trade in social life to know what the responsibilities of traders, buyers and suppliers are and what their rights are.

The problem of this research is what the responsibilities of the merchant are in case a good or a service is defective in international trade. In this research, the responsibilities of the merchant in the defective goods according to the Turkish Code of Obligations No. 6098, the Turkish Commercial Code No. 6102, the Law No. 6502 on the Protection of Consumers (TKHK) and the United Nations Agreement on Contracts for the International Sale of Goods (CISG).

In the research, an attempt was made to describe an existing situation in the past by using the scanning model. Defective goods/services, which are the subject of the research, are defined in their own terms.

Keywords: Turkish Commercial Code, United Nations Agreement on Contracts for the International Sale of Goods CISG, Fault. Defective Goods.

JEL Classification: K00, F13, F19

GİRİŞ

Uluslararası ticarete, rekabet etmek için müşteri memnuniyetini sağlamak isteyen tacirler, taahhüt ettikleri ürün ya da hizmetin, sözleşmede belirtilen nitelikte olmasına özen göstermekle mükelleftir. Ulusal ve uluslararası ticarete tüketici haklarının korunabilmesi tarafların hukuki sorumluluklarını bilmeleri gerekir. Ayıplı malda satıcı ve alıcının sorumlulukları, araştırmalarda üzerinde sıklıkla durulan bir konudur. Dava konusu ayıplı mal olduğunda satın alınan mal ya da hizmetin iadesi, için tarafların yapmaları gereken işlemleri zaman aşımına uğramadan başvuruda bulunmaktır. Ayıplı mal ya da hizmetin ayıplı olan niteliklerinin ispatı alıcının sorumlulukları arasında yer almaktadır. Bu araştırmanın amacı uluslar ve uluslararası ticarete satıcının sorumluluklarının neler olduğunu tespit etmektir. Bu amaçla, ulusal mevzuatta 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu, 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun (TKHK) ile Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Anlaşması (CISG)'na göre ayıplı malda tacirin sorumlulukları incelenmiş, Avrupa Birliği Direktifleri ile Türkiye'de ulusal hukukta Yargıtay kararları ele alınmıştır.

1.KAVRAMSAL ve KURAMSAL ÇERÇEVE/LİTERATÜR

1.1.AYIPLI MAL

Ayıp, sözlükte, kusur, eksiklik, leke anlamlarına gelirken, hukuki olarak farklı şekillerde tarif edilmiştir (Kisbet, 2019). Genel anlamda ayıp, gelenek ve göreneklere görgü kurallarına içinde bulunulan ortama aykırı düştüğü için bir utanç onursuzluk nedeni olarak düşünülen durum ya da davranıştır. Hukuki açıdan ayıp ise, aynı cins ve kategoriye giren sair eşyaya nispetle malın değer veya elverişliliğini kaldıran veya azaltan noksanlardır. Başka bir ifade ile bir malın ayıplı olmasından ya o malın vaade edilen veya doğruluk ve dürüstlük kuralları gereğince o şeyde bulunması zaruri vasıflardan birisinin veya birkaçının yokluğu anlaşılır. Satıcının vaat ettiği vasıfların maddi ekonomik veya hukuki olabileceğinden hareketle yukarıdaki tanımları mahiyetleri dikkate alınarak üç başlık altında toplamak mümkündür (Dumanoglu, 1995).

6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 8. maddesi ayıplı malı şöyle tanımlamıştır: *“Ayıplı mal, tüketiciye teslimi anında, taraflarca kararlaştırılmış olan örnek ya da modele uygun olmaması ya da objektif olarak sahip olması gereken özellikleri taşıyamaması nedeniyle sözleşmeye aykırı olan maldır.*

Ayıp kavramı, hukukumuzda farklı ayrımlara göre türlere ayrılmaktadır. Ayıp kavramı genel olarak dört farklı ayrıma tabi tutulmaktadır.

- Açık Ayıp – Gizli Ayıp: Açık ayıplar mal veya hizmette olağan gözden geçirme ile anlaşılabilen ayıplardır. Olağan bir gözden geçirme ile anlaşılabilen, zamanla ortaya çıkabilen veya kullanıma bağlı olarak anlaşılabilen ayıplar ise gizli ayıp olarak kabul edilmektedir.

- Asli Ayıp – Tali Ayıp: Asli ayıp, mal veya hizmetin teslimi sırasında mevcut olan ayıplardır. Tali ayıp ise mal veya hizmetin teslimi sırasında mevcut olan ayıpların bir başka deyişle asli ayıpların neden olduğu ayıplardır.

- Maddi (Ekonomik) Ayıp – Hukuki Ayıp: Maddi ayıplar bir diğer adıyla ekonomik ayıplar, mal veya hizmetin fiziksel özellikleriyle ilgili olan, mal veya hizmetten yararlanma imkânını azaltan veya ekonomik değerini düşüren ayıplardır. Hukuki ayıp ise mal veya hizmette ayıp bulunmamasına rağmen, hukuki nedenlerle mal veya hizmetten yararlanılamaması veya kullanılamamasıdır.

Önemli Ayıp – Önemli Olmayan Ayıp: Alan taraf açısından mal veya hizmetin kullanımı veya bundan yararlanılması imkânsız hale gelirse veya önemli ölçüde güçleşirse önemli ayıp sayılır. Aksi halde önemli olmayan ayıp olarak kabul edilir (Kızılay A, 2017, s. 193). Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un (TKHK) 8. maddesinde ise ayıp kavramı, malın tüketiciye teslimi anında, taraflarca kararlaştırılmış olan örnek ya da modele uygun olmaması ya da objektif olarak sahip olması gereken özellikleri taşıması nedeniyle sözleşmeye aykırı olması şeklinde tanımlanmıştır (Mingan, 2022) .

Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Anlaşması CISG'de ayıp kavramı, objektif ayıp, sübjektif ayıp olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Ancak, CISG m.35/1'de, malın miktar, nitelik ve türüyle paketleme ve muhafazasının taraflarca sözleşmede belirlenebileceğinin hükme bağlanması suretiyle "sübjektif ayıp" kavramı esas alınmıştır. Taraflar böyle bir anlaşma yapmamışlarsa, CISG m.35/2'de yer alan ve genel kriterlere dayanan "objektif ayıp" kavramını içeren tali düzenleme uygulanır.

Tespit edilen bildirilen ayıp, önemli olmalıdır. Teslim zamanında ayıp mevcut olmalı, alıcı ayıbı bilmemelidir. Alıcı, ayıbı biliyorsa kabul etmiş sayılacaktır. Satıcının sorumluluğu sözleşme ile sınırlandırılmış veya kaldırılmış olmamalı, ayıplı mal, tüketiciye teslimi anında, taraflarca kararlaştırılmış olan örnek ya da modele uygun olmaması ya da objektif olarak sahip olması gereken özellikleri taşıması nedeniyle sözleşmeye aykırı olan maldır.

Ayıplı mal, esasen sözleşmeye aykırı teslim edilen maldır. Ambalajında, etiketinde, tanıtma ve kullanma kılavuzunda, internet portalında ya da reklam ve ilanlarında yer alan özelliklerinden bir veya birden fazlasını taşımayan, satıcı tarafından bildirilen veya teknik düzenlemesinde tespit edilen niteliğe aykırı olan; muadili olan malların kullanım amacını karşılamayan, tüketicinin makul olarak beklediği faydaları azaltan veya ortadan kaldıran maddi, hukuki veya ekonomik eksiklikler içeren mallar da ayıplı olarak kabul edilir (TKHK m.8).

Ayıplı hizmet, sözleşmede belirlenen süre içinde başlamaması veya taraflarca kararlaştırılmış olan ve objektif olarak sahip olması gereken özellikleri taşıması nedeniyle sözleşmeye aykırı olan hizmettir. Hizmet sağlayıcısı tarafından bildirilen, internet portalında veya reklam ve ilanlarında yer alan özellikleri taşımayan ya da yararlanma amacı bakımından değerini veya tüketicinin ondan makul

olarak beklediği faydaları azaltan veya ortadan kaldıran maddi, hukuki veya ekonomik eksiklikler içeren hizmetler ayıplıdır (TKHK m.13).

Tüketicinin satın aldığı malda ayıp iki şekilde ortaya çıkabilir (TBK m.219):

- Satıcının taahhüt ettiği vasıfların bulunmaması,
- Malın özelliği gereği malda bulunması zorunlu vasıfların eksik olması.

Bunlardan ikinci tür olan yani lüzumlu vasıflarda eksiklik şeklinde ortaya çıkan ayıptan bunun varlığını bilmesede dahi satıcı sorumludur.

Ayıp, maddi, hukuki ya da ekonomik eksiklik şeklinde ortaya çıkabilir. Tüketici ve satıcı arasında yaşanan hukuki ihtilafların ardından ayıplı mal davası açılması durumunda malın değerine göre yetkili mahkeme değişiklik göstermektedir. Buna göre ayıplı mal davasında yetkili mahkeme konusunda anlaşmazlığın boyutuna göre il veya ilçe tüketici hakem heyetine başvurulması gerekmektedir. Ayıplı malın bildirilmesi sonucunda maldaki ayıptan kimin sorumlu tutulacağı hukukun konusudur.

1.1.1 Ayıptan doğan sorumluluk

Türk Borçlar Kanunu'nda 3. bölümde “*Ayıptan Doğan Sorumluluk*” başlığı ile ayıplı mal satılması durumunda satıcı ve alıcının sorumluluklarına yer verilmiştir. Ayıptan Doğan Sorumluluk, TBK m. 219-231 hükümleri arasında düzenlenmektedir. TBK'nın 219. maddesinde ayıp kavramı, satıcının, alıcıya karşı herhangi bir surette bildirdiği niteliklerin satılarda bulunmaması ya da nitelik veya niteliği etkileyen niceliğine aykırı olan, kullanım amacı bakımından değerini ve alıcının ondan beklediği faydaları ortadan kaldıran veya önemli ölçüde azaltan maddi, hukuki ya da ekonomik ayıp olarak tanımlanmıştır.

6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'a göre (Madde 8-)

(1) Ayıplı mal, tüketiciye teslimi anında, taraflarca kararlaştırılmış olan örnek ya da modele uygun olmaması ya da objektif olarak sahip olması gereken özellikleri taşıyamaması nedeniyle sözleşmeye aykırı olan maldır.

(2) Ambalajında, etiketinde, tanıtma ve kullanma kılavuzunda, internet portalında ya da reklam ve ilanlarında yer alan özelliklerinden bir veya birden fazlasını taşımayan. satıcı tarafında, bildirilen veya teknik düzenlemesinde tespit edilen niteliğe aykırı olan; muadili olan, malların kullanım amacını karşılamayan, tüketicinin makul olarak beklediği faydaları azaltan veya ortadan kaldıran maddi, hukuki veya ekonomik eksiklikler içeren mallar da ayıplı olarak kabul edilir.

(3) Sözleşmeye konu olan malın, sözleşmede kararlaştırılan süre içinde teslim edilmemesi veya montajının satıcı tarafından veya onun sorumluluğu altında gerçekleştirildiği durumlarda gereği gibi monte edilmemesi sözleşmeye aykırı ifa olarak değerlendirilir. Malın montajının tüketici tarafından

yapılmasının öngörüldüğü hâllerde, montaj talimatındaki yanlışlık veya eksiklik nedeniyle montaj hatalı yapılmışsa, sözleşmeye aykırı ifa söz konusu olur.

6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda ayıplı mal ürün veya hizmetin tanımı yapılmadan ayıplı malın teslimi konusunda değinilerek “malın ayıplı olduğu teslim sırasında açıkça belli ise alıcı iki gün içinde durumu satıcıya ihbar etmelidir. Açıkça belli değilse alıcı malı teslim aldıktan sonra sekiz gün içinde incelemek veya incelettirmekle ve bu inceleme sonucunda malın ayıplı olduğu ortaya çıkarsa, haklarını korumak için durumu bu süre içinde satıcıya ihbarla yükümlüdür. Diğer durumlarda, Türk Borçlar Kanunu'nun 223 üncü maddesinin ikinci fıkrası uygulanır” denilerek alıcı ve satıcının ayıplı malda sorumluluklarına yer verilmiştir.

Teknolojinin gelişmesi ile uluslararası ticarete görülen hareketlilik, tacirler arasında, uyuşmazlıkları arttırmıştır. Önceleri bu uyuşmazlıkların, ya sözleşmenin yapıldığı yer hukukuna (lex loci contractus) ya sözleşmenin ifa edileceği yer hukukuna (lex loci solutionis) ya da uyuşmazlığı çözmeye yetkili mahkemenin tabi olduğu hukuka (lex fori) göre çözülmesi yollarına başvurulmuştur. Bununla birlikte, bu çeşitliliğin zaman içerisinde hukuki belirsizliğe yol açtığı düşüncesi, milletlerarası satım hukukunun yeknesaklaştırılması amacıyla birtakım uluslararası düzenlemelerin yapılmasını gerektirmiştir (Gizem, 2020).

Avrupa Birliği Direktifi uyarınca sorumluluğun doğması için aranan temel unsur ürünün ayıplı olmasıdır. Nitekim 85/374 sayılı AB Konsey Direktifi'nin ilk maddesi uyarınca üretici, ürünündeki bir ayıbın sebep olduğu zararlardan dolayı sorumlu tutulmuştur. Direktif m. 4 uyarınca ise zarar görenin, ayıp ile zarar arasındaki nedensellik bağıını ispat etmesinin gerekli olduğu belirtilmiştir. Bu bakımdan Direktif'te üreticinin sorumluluğu üreticinin kusurlu davranışına değil, doğrudan doğruya ürünün ayıplı olmasına bağlanmıştır. Direktif m. 6 uyarınca, ürünün sunumu, üründen makul olarak beklenen kullanım ve ürünün piyasaya sürüldüğü tarih dâhil olmak üzere tüm durumlar göz önünde bulundurulduğunda bir kişinin beklemeye hakkı olduğu güvenliği sağlamayan ürünün ayıplı olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla Direktif uyarınca güvenli olmayan ürünlerin ayıplı olduğu kabul edilmektedir (Karyon, 2020).

Ayıplı malın uluslararası nitelik taşıması durumunda Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Anlaşması (CISG) uygulanmaktadır.

2 Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Anlaşması (CISG)

Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Anlaşması CISG (United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods, CISG) işyerleri farklı ülkelerde bulunan taraflar arasındaki mal satım sözleşmelerine uygulanan sözleşmedir. Bu sözleşme, 11.04.1980 tarihinde Viyana'da kabul edilip 01.01.1988 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye'de

2011 yılında uygulamaya başlamıştır. Türkiye Cumhuriyeti devletinin de CISG Sözleşmesi'ne katılmasıyla birlikte 01.08.2011 tarihinden itibaren Türk hukukunda doğrudan uygulanan bir norm olmuştur. Buna göre ifa yerine veya tarafların tabiiyetlerine bakılmaksızın, CISG'in konu bakımından kapsamında olan taşınır mallara ilişkin satış sözleşmesinin taraflarından birinin Türkiye'de işyerinin bulunması, diğer tarafın da işyerinin sözleşmenin tarafı olan bir başka devlette bulunması halinde CISG hükümleri doğrudan doğruya uygulama alanı bulur. Sözleşme, milletlerarası özel hukuk kuralları uyarınca, sözleşme taraflarından birinin ülke hukukuna atıf yapması durumunda da uygulanır. Taraflar açıkça aksini kararlaştırmadığı sürece, sözleşme hükümleri doğrudan uygulama alanı bulmuştur.

CISG, 16.06.2017 tarihi itibarıyla 86 ülkede uygulanmaktadır. Mal satımında yapılan sözleşmelerde esaslı ihlâl kavramı, CISG'in "Mal Satımı" başlıklı III. kısmının "Genel Hükümler" başlıklı birinci bölümünün ilk maddesi olan 25. maddede yer almaktadır. Esaslı ihlâl: "*Taraflardan birinin sözleşme ihlâli, diğer tarafı, sözleşme uyarınca beklemekte haklı olduğu şeyden önemli ölçüde yoksun bırakacak bir olumsuzluğa sebep oluyorsa, esaslıdır; meğerki, böyle bir sonucu sözleşmeyi ihlâl eden taraf öngörmemiş ve aynı konum ve koşullar içindeki makul bir kişi de öngöremeyecek olsun*" şeklinde tanımlanmıştır. 25. madde, taraflar arasında satım sözleşmesinin esaslı ihlâli ile esaslı olmayan ihlâli arasında bir ayırım yapmakta; esaslı ihlâli belirlemekte ve esaslı ihlâlin oluşması için ihlâl nedeniyle bir tarafın kaybolan menfaatinin ihlâl eden tarafça ve aynı konum ve koşullar içindeki makul bir kişiye öngörülebilir olmasını aramaktadır. Bu durumda esaslı ihlâl nedeniyle sözleşmenin ifasında artık ilgili tarafın menfaati yoksa başka bir ifadeyle menfaati ihlâl edilen taraf, sözleşmeden beklediği amaca sözleşmenin ihlâli nedeniyle ulaşamıyorsa esaslı ihlâlin varlığı kabul edilmektedir (Zafer, 2011). Viyana Satım Sözleşmesi Madde 2'ye göre aşağıdaki satımlara uygulanmaz:

- (a) Kişisel veya ailevî ihtiyaç veya ev ihtiyacı için mal alınması; meğerki satıcı, sözleşmenin akdi sırasında veya öncesinde, malların böyle bir kullanım için alındıklarını bilmesin ve bilmesi gerekmesin;
- (b) Açık artırma yoluyla yapılan satımlar;
- (c) Cebri icra veya diğer kanun gereği yapılan satımlar;
- (d) Menkul kıymet, kambiyo senedi ve para;
- (e) Gemi, tekne, hava yastıklı taşıt (yazarın notu: hava yastıklı taşıt ile kastedilen hava yastığı içeren araç değil "hovercraft" denilen su ve kara üstünde belli bir yükseklikte gidebilen araçlardır) veya hava taşıtı satımı;
- (f) Elektrik satım. İşyerlerinin farklı akit ülkelerde bulunması uygulamanın temel şartıdır.

CISG hükümleri emredici nitelikte olmayıp, tarafların irade serbestisi doğrultusunda CISG'in uygulanmayacağını açıkça kararlaştırmaları ya da bir devletin borçlar hukukunu düzenleyen kanunlarının uygulanacağına dair açık bir atıfta bulunmaları (Örneğin "Türk Borçlar Kanunu uygulanacaktır" demeleri) halinde CISG uygulama alanı bulmaz (Gülel, 2019).

CISG’de ise ayıp kavramı yerine sözleşmeden aykırılık kavramı kullanılmaktadır. CISG II. ayırımındaki satıcının yükümlülükleri içinde ayıptan doğan sorumluluk yer almaktadır. 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu, CISG’e uygun olarak düzenlenmiştir. Nitekim TBK m. 208’de “yarar ve hasarın” geçişinde, “satıcı alıcının isteği üzerine satılanı ifa yerinden başka bir yere gönderirse yarar ve hasar, satılanın taşıyıcıya teslim edildiği anda alıcıya geçer” ifadesi CISG m. 67 ‘ e uygun olarak hazırlanmıştır. TBK m. 223’te ayıplı malın süresi içerisinde ihbar edilmesi hususu da CISG m. 39/I e uygun bir düzenlemedir. CISG Kısım III, Bölüm II, II. Ayırımında (CISG m. 35-44) malların sözleşmeye uygunluğu ve üçüncü kişilerin mal üzerindeki hak veya talepler yer almaktadır. CISG m. 35-37’de malların sözleşmeye uygunluğu ve satıcının sözleşmeye aykırılıktan dolayı sorumluluğu, CISG m. 38-40’ta alıcının muayene ve sözleşmeye aykırılığı ihbar yükümlülüğü ve CISG m. 41-43’te üçüncü kişilerin mal üzerindeki hak ve talepleri düzenlenmektedir. III. ayırımında (CISG m. 45-52) satıcı tarafından sözleşmenin ihlal edildiğine alıcının sahip olduğu hukuki imkanlar düzenlenmektedir. CISG’de ayıptan doğan sorumluluk kavramı yerine sözleşmeye aykırılık kavram kullanmakta olup ayıp, ayıplı mal kavramına yer verilmemektedir (Toker, 2019). Borçlar Kanunu m. 197 anlamında ayıp, malda hâlihazırda bulunan özelliklerin, malda bulunması gereken özelliklerden farklılık arz etmesidir. Borçlar Kanunu m. 197’de iki tür ayıptan bahsedilmektedir. Alıcının satım konusu malda dürüstlük kuralı gereğince bulunmasını beklediği bir vasfın veya malın tipik olarak taşınması beklenen özelliklerin bulunmaması halinde lüzumlu vasıflarda eksiklik nedeniyle mal ayıplıdır. Satım konusu malın satıcı tarafından vaat edilen vasıflara sahip olmaması halinde de zikir ve vaat edilen vasıflarda eksiklik nedeniyle malda bir ayıp söz konusudur. Lüzumlu vasıflardaki eksiklikler objektif ayıp; zikir ve vaat edilen vasıflardaki eksiklikler ise subjektif ayıp olarak da adlandırılmaktadır (Çağlayan, 2010).

CISG m.35/2’de sayılan ve objektif ayıp kavramı başlığı altında incelenen haller, TBK m. 219’a oranla daha geniştir. Zira TBK m.219’da öngörülen ayıp kavramı, “satıcı tarafından herhangi bir şekilde bildirilen niteliklerin satılarda bulunmaması, nitelik veya niteliği etkileyen niceliğe aykırı olan, kullanım amacı bakımından değerini veya alıcının ondan beklediği faydaları ortadan kaldıran veya önemli ölçüde azaltan maddî, hukukî veya ekonomik ayıpların mevcut olması” ile sınırlıdır. Oysa, CISG m.35 ayıp kavramı içine, TBK m. 219’da sayılan haller dışında özellikle yanlış mal (aluid) teslimi de girmektedir (Yücer, 2015).

CISG m.35’te düzenlenen ayıp kavramı sadece maddi ayıpları kapsamaktadır. Hukukî ayıp, CISG’te ayrı bir hükme tabi tutulmuştur. Böylece ayıp ve zapttan sorumluluk halinde ortaya çıkan hukukî sonuçlar yeknesaklaştırılmıştır.

CISG m.41 ve 42’de yer alan düzenlemelere göre: “Aksi alıcı tarafından kabul edilmiş olmadıkça, satıcı, üçüncü kişilerin her türlü hak ve taleplerinden ari mallar teslim etmek zorundadır. Ancak, bu tür hak veya talepler sınaî ya da diğer fikrî mülkiyete dayanmaktaysa, satıcının borcu 42. maddeye tabidir.

Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Anlaşması (CISG)'na göre, işyerleri farklı devletlerde bulunan taraflar arasındaki mal satımı sözleşmelerinde, devletlerin âkit devletlerden olmasına, milletlerarası özel hukuk kurallarının âkit bir devletin hukukuna atıf yapması halinde uygulanır. Sözleşmelerin taraflarının işyerlerinin ayrı devletlerde bulunması olgusu sözleşmeden veya sözleşmenin akdi sırasında veya öncesinde gerçekleşmiş olan görüşmelerden veya verilmiş olan bilgilerden anlaşılmadıkça dikkate alınmaz. CISG'in uygulanmasında ne tarafların vatandaşlığı, ne tacir olup olmadıkları, ne de sözleşmenin adı veya ticarî nitelikte olması dikkate alınır.

Kısaca kişisel, ailevî ihtiyaç veya ev ihtiyacı için mal alınması, açık artırma yoluyla yapılan satımlar; cebri icra veya diğer kanun gereği yapılan satımlar; menkul kıymet, kambiyo senedi ve para; gemi, tekne, hava yastıklı taşıt veya hava taşıtı satımı; elektrik satımı durumlarında CISG sözleşmesi uygulanmaz. İmal edilecek veya üretilecek malların teminine ilişkin sözleşmeler satım sözleşmesi sayılır; ancak, bunları sipariş eden taraf imalat veya üretim için gerekli olan malzemenin esaslı bir bölümünün teminini taahhüt etmiş olmalıdır. Bu Antlaşma, mal temin eden tarafın ediminin, ağırlıklı olarak, işgücü veya diğer bir hizmetin sağlanmasından oluştuğu sözleşmelere uygulanmaz. Sadece satım sözleşmesinin kurulmasını ve alıcı ile satıcının böylesi bir sözleşmeden doğan hak ve borçlarını düzenleyen bu antlaşmada aksine bir düzenleme bulunmadığı sürece uygulanır (Viyana Satış Sözleşmesi [CISG]) Tarafların vatandaşlığı, tacir olup olmadığı sözleşmenin adı veya ticarî nitelikte olması CISG'in uygulanmasını gerektirmemektedir (Kızılay, 2017).

Sözleşmenin ortadan kaldırılması ile taraflar, ifasını taahhüt ettikleri edimlerden kurtulmaktadır. CISG m.81/1'de bu durum şu şekilde düzenlenmektedir: "Sözleşmenin ortadan kaldırılması, tazminat yükümlülüğü saklı kalmak kaydıyla her iki tarafı da sözleşme ile üstlendikleri yükümlülüklerden kurtarır. Sözleşmenin ortadan kaldırılması, uyuşmazlıkların çözümüne ilişkin sözleşme hükümlerini veya sözleşmenin ortadan kaldırılması sonrasında tarafların haklarını ve borçlarını düzenleyen diğer sözleşme hükümlerini etkilemez." Söz konusu hükme göre taraflar; alıcının şartlara uygun olarak sözleşmeyi ortadan kaldırmasıyla henüz yerine getirilmeyen ve karşılıklı ifası taahhüt edilen edim borçlarından, alıcının sözleşmeyi kısmi olarak ortadan kaldırması halinde ise; sadece ortadan kaldırılan kısım ile ilgili yükümlülüklerin ifasından kurtulurlar (Baytaroğlu, 2018).

Taraflardan birinin sözleşmeyi ihlal etmesi durumunda tazminat sorumluluğu doğar.

2.1. CISG Sözleşmesi'nde Tazminat

Aynen tazmin ilkesi, Viyana Satım Sözleşmesi'nde yer almamaktadır. Sözleşmenin ihlalinin esaslı olup olmaması önemli değildir. CISG m. 74 hükmü, Viyana Satım Sözleşmesi'nin tazminat ilkesi ile öngörülebilirlik ilkesini açıklamaktadır. Tazminatın nasıl hesaplanacağı, sözleşmeye aykırılık olması durumunda zararı azaltma işleminin nasıl yapılacağı m 75-77 de ifade edilmiştir. Sözleşme ihlâlinde esaslı olup olmadığı konusu hukuk sistemlerinin çoğuna uygun değildir (Toker, 2019). Sözleşmenin ihlal olması durumunda CISG'te Viyana Satım Sözleşmesi, sözleşmeye aykırılıktan doğan zararın

giderilmesi için Anglo-Amerikan sorumluluk modelini temel alarak kusursuz sorumluluğu esas almaktadır. Tazminat sorumluluğu, kusurlu bir davranış olmasa da sözleşmeye aykırı davranışın sonucu olarak yerine getirilmelidir. Ancak tazminat sorumluluğu sınırsız değildir. Viyana Satım Sözleşmesi'nde tazminat sorumluluğu, öngörülebilirlik ilkesi, borçlunun kusursuz olarak sorumlu tutulabilmesi ilkesini, m. 74'te, m. 79 ve m. 80 'de ele almış, tarafların diğerini zarar uğratmasının önüne geçmiştir. Viyana Satım Sözleşmesi'nin öngördüğü tazminat sistemine hâkim olan ilkelere bir diğeri de zararı aşan tazminata hükmedilememesi ilkesidir (principle of avoiding overcompensation). Buna göre, sözleşmeye aykırılık sebebiyle ödenebilecek tazminat miktarı, zarar gören tarafın uğradığı zarar miktarına eşit olmalıdır.

2.2. CISG'de Öngörülebilirlik İlkesi

Viyana Satım Sözleşmesi'nin getirdiği tazminat sistemine göre tazminatın kapsamı öngörülebilecek zararlarla sınırlıdır. CISG m. 74 hükmünde, "Söz konusu tazminat, ihlâl eden tarafın sözleşmenin kurulması sırasında sözleşme ihlâlinin muhtemel sonucu olarak öngördüğü veya o tarihte bildiği veya bilmesi gerektiği veriler ışığında öngörmesi gerektiği zararı aşamaz." biçiminde ifade edilmiştir.

Türk Borçlar Kanunu kapsamında yan yükümlülük niteliğinde olan satıcının satım konusu malı uygun bir şekilde ambalajlama borcu, CISG'de ayıptan doğan sorumluluğa sebep olan asli bir yüküm olarak ele alınmıştır. Satılan mal, ilgili iş kolunda mutad olduğu şekilde ambalajlanmalıdır (İpek, 2015).

TBK m. 227/1 'de satıcı alıcıya ayıplı bir mal teslim ettiğinde alıcı satılanı geri vermeye hazır olduğunu bildirip sözleşmeden dönme hakkını kullanabilir. Ancak aynı olay CISG 'de geçtiğinde kabul edilmemektedir. Malın ayıplı teslim edilmesi, sözleşmenin esaslı ihlâli demektir. Bu durum alıcıya sözleşmeden dönme hakkını verir. Alıcı, sözleşme gereği beklediğini, malın ayıplı teslim edilmesi nedeniyle alamamışsa böyle bir durumda esaslı ihlâl söz konusudur denilebilir (Gizem, 2020).

Kısaca ayıp kavramı hukukumuzda farklı mevzuatlarda düzenlenmiştir. Türk Borçlar Kanunu'nda (TBK) farklı sözleşme türlerine göre düzenleme alanı bulan ayıp kavramı, satış sözleşmeleri özelinde tanımlanmıştır. Kanunda eser sözleşmelerinde ayıp ve satış sözleşmelerinde ayıp için farklı düzenlemeler mevcuttur.

3 Türkiye'de Ulusal Mevzuatta Ayıplı Maldan Doğan Sorumluluk ve Ürün Sorumluluğu

6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu (TBK) m. 223'te; 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (TTK) m. 23/I – b. (c) fıkralarında; 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da (TKHK), Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Anlaşması (CISG) m. 38 ve 39 'da alıcı ile satıcının sorumlulukları ele alınmıştır. Türk hukukunda ayıplı mal olması durumunda bu kanun maddelerinin uygulanması esas alınmıştır.

6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'a göre tüketici işlemleri ve tüketiciye yönelik uygulamalardan doğabilecek uyuşmazlıklara çözüm bulmak amacıyla Tüketici hakem heyetleri, kurulmuştur.

Her yıl Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından Tüketici hakem heyetlerinin görev alanını giren başvuru sınırları belirlenir. Tüketici uyuşmazlıklarının sınırları ilan edilerek bu sınırın altındaki değerlerdeki mal veya hizmetin ayıplı olması durumunda Tüketici Hakem Heyeti'ne başvurulur. İlan edilen sınırı aşan uyuşmazlıklarda ise mahkemeye başvurulur

2022 yılı için;

a) 10.280 (onbinikiyüzseksen) Türk lirasının altında bulunan uyuşmazlıklarda İlçe Tüketici Hakem Heyetlerine,

b) Büyükşehir statüsünde olan illerde 10.280 (onbinikiyüzseksen) Türk lirası ile 15.430 (onbeşbindörtüyüzotuz) Türk Lirası arasındaki uyuşmazlıklarda İl Tüketici Hakem Heyetlerine,

c) Büyükşehir statüsünde olmayan illerin merkezlerinde 15.430 (onbeşbindörtüyüzotuz) Türk lirasının altında bulunan uyuşmazlıklarda İl Tüketici Hakem Heyetlerine,

ç) Büyükşehir statüsünde olmayan illere bağlı ilçelerde 10.280 (onbinikiyüzseksen) Türk Lirası ile 15.430 (onbeşbindörtüyüzotuz) Türk lirası arasındaki uyuşmazlıklarda İl Tüketici Hakem Heyetlerine başvuru yapılması zorunludur.

2022 yılı için, 15.430 Türk lirası ve üzerindeki uyuşmazlıkların karara bağlanması amacıyla tüketici hakem heyetlerine başvuru yapılamaz (<https://ticaret.gov.tr/tuketici/tuketici-hakem-heyetleri/tuketici-hakem-heyetlerine-iliskin-bilgilendirme-metni>, 2022).

Ürün sorumluluğu, hatalı ürünlerin neden olduğu zararlardan dolayı tazminat isteme hakkı tanıyan bir kusursuz sorumluluk türüdür. Bu sorumluluk türünün ortaya çıkmasında, hatalı bir ürünün üretilmesi yatar. Hatalı ürün, ürünü kullanan veya tüketen kişinin haklı güvenlik beklentisini karşılamayan üründür. 1995 yılında yürürlüğe giren 4077 sayılı TKHK, tüketiciyi korumada yetersiz kalmıştır. 2003 yılında Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından, TKHK m. 4'e dayanarak 25137 sayılı Ayıplı Malın Neden Olduğu Zararlardan Sorumluluk Hakkında Yönetmelik (AMNOZSHY) çıkarılmıştır. İlgili Yönetmelikle ayıplı malın neden olduğu zararlardan, o malın üreticisinin sorumluluğuna ilişkin usul ve esaslar düzenlenmiştir.

Bu sebeple 2003 yılında ilgili Kanunda, 4822 sayılı kanunla önemli değişiklikler ve eklemeler yapılmıştır. TKHK m. 4'te, ayıplı maldan ve ayıplı hizmetten sorumluluk bir arada düzenlenirken; değişiklikle birlikte "TKHK m. 4'te ayıplı maldan sorumluluğa, "TKHK m. 4/a'da ise ayıplı hizmetten sorumluluğa yer verilmiştir". Ayrıca TKHK m. 4'te düzenlenen ayıplı maldan sorumluluk da, tüketici yararına daha kapsamlı bir şekilde genişletilmiştir. Yine bu maddeyle ürün sorumluluğu da, Türk hukukunda ilk kez mevzuatta yerini almıştır. Böylece TKHK m.4'te hem ayıplı maldan

sorumluluk hem de ürün sorumluluğu düzenlenmiştir (Ünal, 2019). 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun 07.11.2013 tarihinde kabul edilmiş olup, 28.11.2013 tarihinde yayımlanmış ve 28.05.2014 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Tüketici hakları ve bu konudaki tüm ilişkilerin düzenlendiği kanunun 8'inci maddesinde ve devam maddelerinde ayıplı malın tanımının yapılması, ayıplı maldan kimin sorumlu olacağı, ayıplı mal durumunda ispat yükümlülüğü ile alakalı konular için, tüketicinin seçim hakları ve ayıplı malda meydana gelen zamanaşımı gibi konular belirtilmektedir. Ayrıca 6502 sayılı kanunun 3'üncü maddesi tüketici tanımı olarak, ticari veya mesleki olmayan amaçlar ile hareket etmekte olan gerçek veya tüzel kişiler olarak ifade etmektedir. Bu sebeple ihtilaf olan durumlarda uygulanacak kanunun belirlenmesi konusunda, ürün ve hizmetin hangi amaçla satın alındığı oldukça önemli ve belirleyici olmaktadır. İlgili kanunda yapılmış olan tüketici tanımına bakarak, eğer ayıba konu olan ürünün veya hizmetin ticari veya mesleki olmayan bir amaç için satın alınması durumunda alımın gerçek veya tüzel kişi tarafından yapıldığına bakılmadan ortaya çıkacak ihtilaf için 6502 sayılı kanun uygulanacaktır (Doğan, 2020).

1982 Anayasası, tüketicilerin korunması sorumluluğunu devlete vermiştir. Nitekim, Anayasa'nın 172. maddesinde "Devlet tüketicileri, koruyucu, aydınlatıcı tedbirler alır, tüketicilerin kendilerini koruyucu, girişimlerini teşvik eder" şeklinde ifade edilmiştir. 08.09.1995 tarihli 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da tüketicinin kamu yararına uygun olarak, sağlık güvenliği ile ekonomik çıkarlarını koruyucu, aydınlatıcı eğitici zararlarını tazmin edici çevresel tehlikelerden korunmasını sağlayıcı önlemleri almak ve tüketicilerin kendilerini koruyucu girişimlerini özendirmek ve bu konudaki politikaların oluşturulmasında gönüllü örgütlenmeleri teşvik etmeye ilişkin hususları düzenlemektedir (Korkmaz, 2011).

"Hatalı ürünün sebep olduğu zararlardan dolayı sorumluluğu düzenlemek ve bu konuda üye ülkelerin iç hukuklarını uyumlaştırmak amacıyla Avrupa Birliği Konseyi, 85/374 Sayılı Hatalı Ürünlerden Dolayı Sorumluluğa İlişkin Üye Ülkelerin İdari ve Hukuki Düzenlemelerinin Uyumlaştırılmasına Dair Yönergeyi kabul etmiştir. Yönerge 25.07.1985 tarihinde yürürlüğe girmiştir" (Çınar, 2010) (Tarman, 2007).

1995 yılında yürürlüğe giren 4077 sayılı eTKHK 14'te ayıba karşı tekeffül borcundan bağımsız olarak ele alınıp alınmadığı konusunda görüş birliği sağlanamadığı gibi, bu Kanun'un 2003 yılında 4822 sayılı Kanun 15 ile değiştirilmesinden sonraki halinde dahi sorumluluğun hukuki niteliği ve şartları bakımından ayrı fikirler ortaya atılmıştır. 4077 sayılı Kanun'a dayanılarak çıkarılan Ayıplı Malın Neden Olduğu Zararlardan Sorumluluk Hakkında Yönetmelik 16 (Ayıplı Mal Yönetmeliği) ise AB Konseyi'nin 25 Temmuz 1985 Tarihli ve 85/374/AET sayılı Direktifi 17 ile öngörülen sorumluluğu esas alsa da 4077 sayılı eTKHK'da yer alan hükümler ile çeliştiğinden, üreticinin sorumluluğu konusuna herhangi bir çözüm getirememiş, hatta bu konudaki tartışmaları daha da büyütmeğe öteye geçememiştir. Öte yandan 2002 yılında 4703 sayılı Ürünlere İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun 18 yürürlüğe girmiş ve bu sefer de üreticinin

hukuki sorumluluğunun burada düzenlenip düzenlenmediği hususu tartışılmaya başlanmıştır. Tüm bu tartışmalar sürerken 2014 yılında 6502 sayılı TKHK 19'nın yürürlüğe girmesiyle 4077 sayılı eTKHK yürürlükten kalkmıştır. Bununla beraber 4077 sayılı eTKHK'dan farklı olarak 6502 sayılı TKHK'da üreticinin ayıplı malın sebep olduğu zararlardan sorumluluğu konusuna yer verilmemiştir. Bu durum, Ayıplı Mal Yönetmeliği'nin yürürlükte kalmaya devam edip etmediği tartışmalarına yol açmıştır. (Karyon, 2020).

Satılanın ayıplı olduğunun anlaşılması üzerine tüketicinin sahip olduğu seçimlik haklar, TKHK m. 11/1'de yer almaktadır. Bunlar; "satılanı geri vermeye hazır olduğunu bildirerek sözleşmeden dönme, satılanı alıkoymayı ayıp oranında satış bedelinden indirim isteme, aşırı bir masraf gerektirmediği takdirde bütün masrafları satıcıya ait olmak üzere satılanın ücretsiz onarılmasını isteme ve imkân varsa satılanın ayıpsız bir misli ile değiştirilmesini istemektir (Aydın, 2019).

Tarafların, tüketici ve yapılan işin ticari iş olması, satış sonunda uyuşmazlığın çözümünde uygulanacak hukuku belirlemektedir. Türk Ticaret Kanunu'na göre satış işlemi için imzalanan satış sözleşmesinin taraflarının tacir olması, o uyuşmazlığın çözümlenmesini TTK'a göre çözümlenmesini gerektirmektedir. Taraflardan birinin tüketici olması durumunda uyuşmazlık, TKHK'a göre çözümlenecektir.

Bir ürün veya bir hizmetin satışından önce sözleşme yapılarak karşılıklı bir uzlaşmaya varılır. Sözleşme serbestisi ilkesine göre taraflar sözleşme şartlarını belirler. Sözleşme şartlarına uygun olmayan bir mal veya hizmetin satışı ayıplı mal ve hizmet olarak nitelendirilir.

Malların sözleşmeye uygunluğu CISG m.35'te düzenlenmiştir. Söz konusu maddeye göre;

- (1) "Satıcı, miktarı, kalitesi ve türü sözleşmede ön görülen malları, sözleşmede belirtilen paket veya muhafaza içinde teslim etmek zorundadır.
- (2) Taraflar aksini kararlaştırmadıkça, ancak aşağıdaki hallerde mallar,
 - (a) Aynı türden malların mutata olarak tahsis edildiği kullanım amacına uygun iseler;
 - (b) Sözleşmenin kurulması sırasında açıkça veya örtülü olarak satıcıya bildirilen her türlü özel kullanım amacına uygun iseler; meğerki koşullardan, alıcının, satıcının bilgisine ve değerlendirmesine güvenmediği veya güvenmesinin makul olmadığı anlaşılın;
 - (c) Satıcının alıcıya örnek veya model olarak sunduğu malların kalitesine sahip iseler;
 - (d) İlgili türden mallar için mutata sayılan şekilde veya böyle mutata bir şeklin var olmadığı hallerde, malın muhafazası ve korunmasına uygun olan şekilde paketlenmiş iseler sözleşmeye uygun sayılırlar (Aktürk, 2015). Sözleşmeye uygun olarak teslim edilmeyen mal/ hizmet, ayıplı mal olarak kabul edilir.

Mal ve hizmette meydana gelen ayıp, açık olabileceği gibi, gizli ayıp şeklinde de olabilir. Ayıptan doğan zarardan üretici firma yetkili tutularak zarar, ziyan karşılanmalıdır. Ürünün hangi şartlarda garanti kapsamında olduğu, tüketicinin sorumlulukları, net bir şekilde sözleşmede ve garanti

belgesinde ayrıntılı olarak açıklanmalıdır. Serbest piyasa ekonomisinde tüketici ayıplı mallar konusunda bilgilendirilmelidir.

TBK m.219’da öngörülen ayıp kavramı, “satıcı tarafından herhangi bir şekilde bildirilen niteliklerin satılarda bulunmaması, nitelik veya niteliği etkileyen niceliğe aykırı olan, kullanım amacı bakımından değerini veya alıcının ondan beklediği faydaları ortadan kaldıran veya önemli ölçüde azaltan maddi, hukukî veya ekonomik ayıpların mevcut olması” ile sınırlıdır. Oysa, CISG m.35 ayıp kavramı içine, TBK m. 219’da sayılan haller dışında özellikle yanlış mal teslimi de girmektedir. CISG m.35’te düzenlenen ayıp kavramı sadece maddi ayıpları kapsamaktadır. Hukukî ayıp, CISG’te ayrı bir hükme tabi tutulmuştur. Böylece ayıp ve zapttan sorumluluk halinde ortaya çıkan hukukî sonuçlar yeknesaklaştırılmıştır. Hukukî ayıba ilişkin CISG m.41 ve 42’de yer alan düzenlemelere göre: “Aksi alıcı tarafından kabul edilmiş olmadıkça, satıcı, üçüncü kişilerin her türlü hak ve taleplerinden ari mallar teslim etmek zorundadır. Ancak, bu tür hak veya talepler sınaî ya da diğer fikrî mülkiyete dayanmaktaysa, satıcının borcu 42. maddeye tabidir (Yücer, 2015).

4077 sayılı eTKHK’nın gerekçesi, AB’nin 85/374 sayılı Direktifi esas alınarak, ürün sorumluluğu ele alınmıştır. Türk hukukunda bu Direktifin eTKHK m. 4’te yer alan ürün sorumluluğunun ürünün haklı güvenlik beklentilerini karşılamaması esası üzerine kurulduğunu savunan, eTKHK m.4’te ürün sorumluluğunun ayıplı maldan sorumluluktan bağımsız olarak düzenlendiğini ileri süren iki görüş ortaya çıkmıştır.

6502 sayılı TKHK’u ürün sorumluluğunu ele almamıştır. 4077 sayılı eski TKHK m. 4’te asıl düzenleme konusu ayıplı maldan sorumluluktur. Üreticinin sorumluluğu ancak ayıplı maldan doğan sorumluluğun şartlarının gerçekleşmesi halinde mümkün olabilir. Keza ayıplı malın ölüm ve/veya yaralanmaya yol açtığı ve/veya kullanımdaki diğer mallarda zarara neden olduğu hallerde imalatçı-üreticiden tazminat isteme hakkı, üreticinin bağımsız sorumluluğu için yeterli değildir. Bu sebeple üreticinin sorumluluğu ancak ayıplı maldan doğan sorumluluğun şartlarının gerçekleşmesi halinde mümkün olabilir (Arif, 2020).

Görüldüğü üzere 6502 sayılı TKHK’da da üreticinin sorumluluğu düzenlenmemiş bulunduğundan, TBK m. 49 vd. haksız fiil hükümleri ile çözümlenmeye çalışılsa da TBK’da üreticinin kusursuz sorumlu olacağına ilişkin bir hüküm bulunmadığından konunun ayrı bir Kanun ile düzenlenmesinin faydalı olacağı belirtilmişti. Söz konusu Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu Taslağı Tasarı haline getirildikten sonra yasama döneminin sona ermesine bağlı olarak hükümsüz kalsa da, 4073 sayılı Kanun’un revize edilmesi amacıyla tekrar Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu Teklifi 17 Ocak 2020 tarihinde TBMM Başkanlığı’na sunulmuş ve teklif kanunlaşmıştır (Karyon, 2020).

6502 sayılı TKHK ile yürürlükten kaldırılan 4077 sayılı eTKHK’nın 31. ve 4822 sayılı Kanun’la değişik 4. maddelerine dayanılarak çıkarılan Ayıplı Mal Yönetmeliği’nin 6502 sayılı Kanun döneminde, yani günümüzde yürürlükte olup olmadığı hususu tartışılmıştır. Bir görüşe göre söz

konusu Yönetmelik yeni bir Yönetmelik çıkarılmadığı sürece 6502 sayılı Kanun zamanında da uygulanmaya devam edecektir, zira 6502 sayılı TKHK'nın geçici m. 1 f. 3 uyarınca bu Kanun'da öngörülen yönetmelikler yürürlüğe girinceye kadar, 4077 sayılı eTKHK'ya dayanılarak çıkartılan yönetmelik ve diğer mevzuatın bu Kanun'a aykırı olmayan hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir. Öte yandan 6502 sayılı Kanun m. 84 f. 2 uyarınca 6502 sayılı TKHK'da öngörülen yönetmeliklerin, Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı ay içinde Bakanlık tarafından çıkartılacağı belirtilmiştir. 6502 sayılı Kanun yürürlüğe girmiş ve üzerinden altı ay geçmiş ve bu sürede bu Kanun'da öngörülen yönetmelikler çıkarılmıştır. Ayrıca 4077 sayılı eTKHK döneminde üreticiye 4077 sayılı eTKHK ve buna dayanılarak çıkartılan Ayıplı Mal Yönetmeliği ile kusursuz sorumluluk getirildiği kabul edilse dahi, 4077 sayılı eTKHK yürürlükten kalktığından hukukumuzda üreticinin sorumluluğunun Yönetmelik ile kusursuz sorumluluk olarak düzenlenmiş olması gibi bir durum söz konusu olacaktır ki şüphesiz, kusursuz sorumluluğun Yönetmelik ile öngörülmesi mümkün değildir. Özetle, Ayıplı Mal Yönetmeliği'nin yürürlükte olmadığı, yürürlükte olduğu kabul edilse dahi de uygulanamayacağı dile getirilmektedir (Karyon, 2020). 7223 Sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu 12 Mart 2020 tarihinde Resmî Gazete'de yayınlanmıştır (Karyon, 2020).

TBK'nın 209 ile 236. maddelerinde ayıplı mal satışı ile ilgili, satıcının sorumlulukları ile alıcının seçimlik hakları ele alınmıştır.

TBK, 227. Madde de alıcı, ayıplı malda aşağıdaki seçimlik haklardan birini kullanabilir:

1. *Satılanı geri vermeye hazır olduğunu bildirerek sözleşmeden dönme.*
2. *Satılanı alıkoymuş ayıp oranında satış bedelinde indirim isteme.*
3. *Aşırı bir masrafi gerektirmediği takdirde, bütün masrafları satıcıya ait olmak üzere satılanın ücretsiz onarılmasını isteme.*
4. *İmkân varsa, satılanın ayıpsız bir benzeri ile değiştirilmesini isteme.*
5. *Tazminat isteme hakkına da sahiptir.* Satıcı, aynı malın ayıpsız benzerini verip alıcının seçimlik haklarını kullanmasını önleyebilir. Alıcının, sözleşmeden dönme hakkını kullanması hâlinde, durum bunu haklı göstermiyorsa hâkim, satılanın onarılmasına veya satış bedelinin indirilmesine karar verebilir. Satılanın değerindeki eksiklik satış bedeline çok yakın ise alıcı, ancak sözleşmeden dönme veya satılanın ayıpsız bir benzeriyle değiştirilmesini isteme haklarından birini kullanabilir.

Satılan yok olursa veya ağır biçimde zarara uğrarsa alıcıya ayıplı olarak devredilmiş olan satılanın ayıptan, beklenmedik hâlden veya mücbir sebepten dolayı yok olması veya ağır biçimde zarara uğraması, alıcının sözleşmeden dönme hakkını kullanmasını engellemez (TBK 228 m). Bu durumda alıcı, satılandan elinde ne kalmışsa onu geri vermekle yükümlüdür. Satılan alıcıya yüklenebilen bir sebep yüzünden yok olmuşsa veya alıcı onu başkasına devretmişse ya da biçimini değiştirmişse alıcı, ancak değerindeki eksiklik karşılığının satış bedelinden indirilmesini isteyebilir. Satış

sözleşmesinden dönen alıcı, satılanı, ondan elde ettiği yararları ile birlikte satıcıya geri vermekle yükümlüdür.

Ayıplı maldan dolayı alıcı taraf Borçlar Kanunu hükümleri gereğince tazminat talebinde bulunabilmektedir (Biol, 2020). TTK da tacirler arasında satış işlemlerinde TBK' daki özel hükümler saklı kalmak üzere satış sözleşmesi ile mal değişim sözleşmesinde belirtilen hükümlerin uygulanacağı belirtilmiştir. TTK'nın (23/f.1-c bendine göre), ayıp türüne göre veya *Türk Borçlar Kanunu, 223 üncü maddesine göre işlem yapılması gerekmektedir.*

TTK' ya göre (23/f.1-c bendi) *mal müşteriye teslim edildiği an ayıplı olduğu fark edilirse alıcı ayıplı malı, satıcıya bildirmek, ihbar etmekle mükelleftir. Ancak malın ayıplı olduğu sonradan anlaşılırsa alıcı malı teslim aldıktan sonra sekiz gün içinde inceletir ayıplı olduğu ortaya çıkan malın ayıplı olduğunu satıcıya ihbar etmekle yükümlüdür.*

TTK, "gizli ayıp"ı düzenlemediği için, TBK 223. maddesi uygulanır. Gizli ayıp olması durumunda alıcı satıcıya hemen bu durumu bildirmelidir. TBK, alıcıya seçimlik haklar tanımıştır.

Alıcı söz konusu seçimlik hakkını kural olarak kendi takdirine göre kullanacak olup, bu takdir hakkını kullanması bakımından ise kanun koyucu TBK 227/f.3/f.4 ve f.5'te birtakım sınırlamalar getirmiştir. Dolayısıyla alıcı bu sınırlamalara uygun olarak TBK'nın 227. maddesi uyarınca istediği seçimlik haklarından birini seçip kullanabilecektir. Ayrıca TBK 227/f.2'de alıcının genel hükümlere göre tazminat isteme hakkının saklı olduğu ifade edilmiştir.

Alıcı teslim almış olduğu malı satıcıya geri vermek şartıyla sözleşmeden dönme hakkını kullanabilir. TTK'nın 18/f.3 maddesi uyarınca tacirler arasında, noter aracılığıyla, taahhütlü mektupla, telgrafla veya güvenli elektronik imza kullanılarak kayıtlı elektronik posta sistemi ile sözleşmeden dönme seçimlik hakkının kullanılması ispat kolaylığı sağlayacaktır. Sözleşmeden dönme hakkı ile birlikte sözleşme yürürlükten kalkmaktadır. Sözleşmeden ayıp sebebiyle dönülüyorsa sonuçları TBK'nın 229 ve 230. maddelerinde düzenlenmiştir. Alınan ürün ayıplı ise ayıp oranında satış bedelinde indirim isteme hakkını irade beyanı ile yapan müşteri, bu indirim isteme hakkını kullandıktan sonra vazgeçerek başka bir seçimlik hakkını kullanamaz (Nazali, 2019).

Çoğu zaman ayıptan sorumluluğun şartlarıyla, aldatmanın (TBK m. 36) ve hatta aşırı yararlanmanın (TBK m. 28) şartları bir arada gerçekleşmiş olabilir. Bundan başka, ayıplı ifa, gereği gibi ifa etmeme de (TBK m. 112 vd.) sayılabilir. Bu son halde, TBK m. 112 vd. hükümlerinin tatbiki imkânını ortaya çıkarabilir (Kızılay, 2017). Belirlenen süre içinde garanti taahhüdünde olan bir malın ayıbı bildirilmemişse alıcı bu haktan vazgeçmiş sayılır (Candaş, 2021).

Satıcı, kendisine hiçbir kusur yüklenemeyeceğini ispat etmedikçe, alıcının diğer zararlarını da gidermekle yükümlüdür (m 229). Birden çok mal veya birden çok parçadan oluşan bir mal, birlikte satılmış olup da bunlardan bazıları ayıplı çıkarsa, dönme hakkı bunlardan ancak ayıplı çıkanlar için

kullanılabilir. Ancak, alıcıya veya satıcıya önemli bir zarar vermeksizin ayıplı parçanın diğerinden ayrılmasına imkân yoksa dönme hakkının satılanın tamamını kapsamı zorunludur.

Satış bedelindeki indirim konusunun nasıl yapılacağı hususu, doktrinde ve Yargıtay içtihatlarında farklı şekilde düzenlenmiştir. Ayıplı ürün alan müşteri, ayıplı malın ücretsiz olarak onarılmasını isteme hakkına sahiptir (Nazali, 2019).

Yargıtay eski kararlarında üreticinin sorumluluğu bir kusur sorumluluğu olarak nitelendirilse de TKHK ile güncel Yargıtay uygulaması ürün sorumluluğunu kusursuz sorumluluk kapsamında değerlendirmektedir. Ürün sorumluluğunda, hatalı ürünün bir zarara neden olması söz konusu zararın ölüm ve/veya yaralanmaya ve/veya hatalı ürün dışında herhangi bir mala gelen zarar olması gerekir. Zarar gören ancak hatalı ürün sebebiyle sorumluluk doğduğunda yani hatalı ürünler nedeniyle ölen ve/veya yaralanan ve/veya kullandığı diğer malları zarara uğrayan kimsenin, üreticiden yani piyasaya sürülmüş ürünleri veya bu ürünlerin hammaddelerini veya ara ürünlerini üreten ile ürün üzerine kendi ayırt edici işaretini, ticari markasını veya unvanını kullanan, kendisini ürünün üreticisi olarak tanıtan veya ithal eden kişiden zararının tazminini isteyebilecektir (<http://blog.bagatur.com/uluslararası-satis-sozlesmelerinde-urun-sorumlulugu/>, 2021).

Yargıtay 8. Hukuk Mahkemesi'nin verdiği karara göre borçlu aleyhinde ayıplı aracın ayıpsız misli ile değiştirilmesine, bunun mümkün olmaması halinde İcra İflas Kanunu'nun (İİK) 24 . maddesi uyarınca işlem yapılmasına ilişkin ilam ile takip başlatılmıştır. Somut olayda ilamda İİK.'nın 24. maddesine göre işlem yapılacağı belirtilmiş, bedelin ticari faiziyle tahsil edileceğine dair bir hüküm oluşturulmamıştır. Buna rağmen icra emrinde "bedelin ticari faiziyle ödenmesine" ilişkin istemde bulunulmuştur. Borçlu aleyhinde ayıplı aracın ayıpsız misli ile değiştirilmesine, bunun mümkün olmaması halinde İİK.nın 24. maddesi uyarınca işlem yapılmasına ilişkin ilam ile takip başlatıldığı, düzenlenen örnek 2. numaralı icra emrinde; Ayıplı misli ile değiştirilmesine, bunun mümkün olmaması halinde İİK.nın 24. maddesi uyarınca işlem yapılarak bedelinin belirlenmesi ve ticari faiziyle ödenmesinin talep edildiği görülmektedir. Borçlu ilama aykırı olarak faiz talebinde bulunduğu iddiası ile şikâyete gelmiş İİK.nun 24. maddesindeki koşullarda belirlenen bedelin borçluya muhtıra ile tebliğinden sonra borçlunun temerrüte düşürülmesinden sonra faiz işletilebileceği, bu nedenle icra emrinde bir usulsüzlük bulunmadığı gerekçesi ile şikâyetin reddine karar verilmiştir.

Yargıtay 19.. Hukuk Mahkemesi'nin verdiği bir karara göre Değiştirilen Parçanın Ayıplı Olması onarımının da hatalı yapıldığına ilişkin iddia üzerinde yeterince durulmadan karar verilmesinin doğru görülmediği alacak davasında davacı vekili, dava dilekçesinde satılan aracın ayıplı üretildiği iddiasıyla birlikte aracın şanzımanın tamirinde takılan parçanın da gizli ayıplı olduğu ve onarımın hatalı yapıldığı iddialarına da dayanmıştır. Bu durumda, davacının değiştirilen parçanın ayıplı olduğu ve onarımının da hatalı yapıldığına ilişkin iddiası üzerinde yeterince durulmadan karar verilmesi doğru görülmemiştir. Davalılar vekilleri, tacirler arasındaki alım satımlarda ayıptan kaynaklanan her

türlü davanın TTK.nın 25/4.maddesi gereğince 6 aylık zamanaşımı süresine tabi olduğunu, dava tarihi itibarıyla bu sürenin dolduğunu bildirerek davanın reddini istemişlerdir.

Mahkemece, davanın satın alınan araçtaki ayıp nedeniyle uğranılan zararın tahsiline ilişkin tazminat davası olduğu, davalılar vekillerinin süresi içinde zamanaşımı def'inde bulunduğu, TTK.nın 25/4.fıkrası hükmüne göre ticari satışlarda zamanaşımının 6 ay olduğu ve dava tarihinde bu sürenin dolduğu gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiş, hüküm davacı vekilince temyiz edilmiştir.

Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin,15. Hukuk Dairesi'nin içtihatlarında ayıp ihbarı herhangi bir şekle göre yapılmamaktadır. Ayıp ihbarı, telefonla, sözlü iletişimle yapılabileceğinden şekil şartı bulunmamaktadır.

Ayıp ihbarının şekle bağlı olmadığı ve şahitle de ispatı mümkün olduğu Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin ve 15. Hukuk Dairesi'nin içtihatlarıyla kabul edilmiştir. Ayıp ihbarının yapılışı hiçbir şekle tabi tutulmamış olduğundan telefonla veya karşılıklı sözle de yapılması mümkündür. Ayıp ihbarının yapılışı hiçbir şekle tabi tutulmayınca yapıp yapılmadığının ispatı da şekle tabi değildir. Her türlü delil ile ispatı mümkündür. Tüketicinin BK m 198 uyarınca derhal satıcıya ihbar mükellefiyeti dürüstlük kuralı ve halin gereğince göz önünde tutulacak bir süredir. Buna göre ayıp ihbarı ortaya çıktığında derhal ihbar ibaresini bu şekilde değerlendirmek gerekir. Bu nedenle ayıp ortaya çıktığında tüketici fazla zaman geçirmeden bu ihbarı yapması yerinde olacaktır. Kaldı ki bu süre niteliği itibarıyla bir hak düşürücü süredir.

Zarar görenin, malın ayıbını, uğradığı zararı ve ayıp ile zarar arasındaki nedensellik bağıını ispat etmesi gerekir. Birden fazla kişi malın ayıplı olmasından sorumlu olması durumunda bunlar müteselsilen sorumludurlar. Ancak zararın, üçüncü bir kişinin kusurundan kaynaklanması halinde tüm hal ve şartlar göz önüne alınarak, imalatçının/üreticinin sorumluluğu azaltılabilir veya kaldırılabilir ([https://ilkayuyarkaba. , 2022](https://ilkayuyarkaba.)).

2. Asliye Ticaret Mahkemesi'nce verilen 12/11/2015 tarih ve 2014/287-2015/564 sayılı kararın Yargıtayca incelenmesinde davacı vekili, davacı şirketin ...'dan fasulye emtiasını (Serbest Bölgede) teslimi satış biçimiyle satın aldığı, söz konusu emtiaların varışında taşıyıcının uhdesinde bulunan orijinal belgeler üzerinde malın alıcısı olarak davacı şirket isminin silinmiş olup malın alıcısı kısmına davalı ismi yazılmak ve bu belgelerin fotokopileri ibraz edilmek suretiyle malın alıcısı olarak davalının gösterildiğini, emtianın davacı şirkete teslim edilmeyip bulunan gümrüklü antreposuna teslim edildiğini,İş sayılı dosyası ile fasulye emtialarının kime ait olduğu yönünde tespit talep edildiği, sahibinin davacı ... Ticaret Ltd. Şti. olduğunun belirlendiğini ileri sürerek tedbiren malın kendilerine teslimine, haksız müdahalenin men'i ve dava konusu malların davacı şirkete ait olduğunun tespitine karar verilmesini talep ve dava etmiştir. Davalı vekili, satış bedelini almaması üzerine satıcının yapmış olduğu satıştan vazgeçtiğini, evrakları mallar yurtiçine girmeden taşıyıcıdan geri alarak ve tüm evrakları adına düzenleyerek malları davalı şirkete satmış olduğunu, malların davalıya ait olduğunu savunarak davanın reddini talep etmiştir. Mahkemece, iddia, savunma,

bilirkişi raporu ve tüm dosya kapsamına göre, olayda uluslararası ticarete teslim şekillerinden ... satışın söz konusu olduğu, buna göre satıcının malı taşıyana teslim etmek, götürülme esnasında taşınan malları kapsayacak şekilde alıcı adına sigorta poliçesi düzenlemek durumunda bulunduğunu, malların taşıma aracına yüklendikten sonra alıcıya geçeceği, klozunun olayda malın hangi anda kime teslim edilmiş sayılacağını bildirerek mülkiyetin iki alıcıdan hangisine geçeceği sorununu çözmeye yaradığı, taşımacının nakliyeciy firmaya emtiayı teslim etmek ile zilyetliği vasıtalı olarak davacıya nakletmiş olacağı, uyuşmazlık konusu emtianın ilk alıcıya gönderilmek üzere taşımacıya teslimi ile taşımacı vasıtası ile ilk alıcı davacının taşınır eşyanın zilyetliğini elde etmesi sebebi ile malın maliki sıfatını haiz olacağı gerekçesiyle davaya konu malların mülkiyetinin davacıya ait olduğunun tespitine, davalının davaya konu mallara müdahalesinin men'ine karar verilmiştir (CİSG Yargı Hükümleri, 2022).

Yargıtay 19. Hukuk Dairesinin 2016/13800 esas, 2018 tarih ve /79 sayılı kararında davacı, cari hesap alacağı için icra takibi başlatmıştır. Davalı tarafından 27.400,00 TL ödeme yapılmış, ancak malların ayıplı ve eksik olduğu iddiası ile delil tespiti yapılmıştır. Davacı, davalının faturalara süresinde itiraz etmediğini, süresi içinde ihbar ve tespit yaptırılmadığını ileri sürerek itirazın iptalini ve %40 icra inkâr tazminatının davalıdan tahsilini talep ve dava etmiştir. Davalı vekili, davacıdan çeşitli zamanlarda mal satın alındığını, ancak alınan malların ayıplı ve eksik olduğunu, malların kargo ile davacıya gönderildiğini ancak iade alınmadığını, malların ayıplı olduğunun 2 Asliye Ticaret Mahkemesi'nin 2011/33 D, iş sayılı dosyası ile tespit edildiğini, dava zaman aşımının 6 ay olduğu savunarak davanın reddini istemiştir.

Bu davada davalının davacıdan rulo sac malzeme gibi mal almış ve bu malların ir kısmı ayıplı olduğu için davalı malın ücretinin tamamını ödenmemiştir. Davacı ürünü göndermede gerekli özeni göstermemiştir. Türk Borçlar Kanunu'nun 225. maddesi gereği satılarda mevcut ayıplı süresinde bildirmeme sebebi ile sorumluluktan kurtulamayacağı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiş, hüküm davacı vekili tarafından temyiz edilmiştir.. 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 23/c maddesinde ticari satışlarda ayıp ihbar süreleri düzenlenmiştir. Malın, ayıplı olması teslim sırasında açıkça belli ise alıcı 2 gün içinde bu durumu satıcıya ihbar etmekle yükümlüdür, Açıkça belli değil ise alıcı malı teslim aldıktan sonra 8 gün içinde inceleme veya incelettirmek ve bu inceleme sonucunda malın ayıplı olduğu ortaya çıkarsa, haklarını korumak için durumu bu süre içerisinde satıcıya ihbar ile yükümlüdür (Yargıtay Kararları, 2023) .

19. Hukuk Dairesi 2010/6894 esasi 2011 tarih ve /3089 sayılı kararında Davacı vekili, davalıdan tekstil ürünleri satın almış,(50.000.-YTL. Bedel), davalı ayıplı malı yenisi ile değiştirmemiş, çekleri de iade etmemiştir.

SONUÇ TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Elektronik ticaretin yaygınlaşması, ürün, hizmet çeşitliliğinin artması nedeniyle satılan ürün veya hizmetin ayıplı olması durumunda yapılması gerekenler hukukun konusu olmuştur. Doktrinde ayıplı

malda sorumluluk, seçimlik haklar, tazminat konuları sıklıkla işlenen konulardır. Uluslararası ticarete tarafların yabancı olması durumunda uygulanacak hukuk, tarafların tacir veya tüketici olması durumunda hangi kanunların uygulanacağı konusunu incelediğimiz bu araştırmada Anayasa, Türk Borçlar Kanunu, TTK, TKHK'nın ve CISG 'te ayıplı mal kavramı ve müeyyidelerde ayıplı malda uygulanacak hukuk mukayese edilmiştir. Modern yönetim anlayışında müşteri memnuniyetine değer verilmesi, ayıplı bir ürün mal veya hizmeti satan satıcının alıcının sorumluluklarının hukuki çerçevesinin oluşturulması hukuk devletinin sorumluluğudur.

Covid 19 salgını sonrasında e-ticarette satışların artması siparişlerin kargo şirketlerinde yığılması, ambalajların zarar görmesine ve ürünlerin ayıplı olarak müşteriye teslimine sebep olmuştur. Türk hukukunda ayıplı bir malın tesliminden sonra satıcı, malın ayıplı olması durumunda alıcıyı bilgilendirmeden, malı göndermişse, alıcı ürünü teslim aldıktan sonra malı iade etme hakkına sahiptir.

Satıcı sattığı ürünün sözleşmede belirtildiği veya ürün ve hizmetin eksiksiz, sağlam bir şekilde teslim edilmesinden sorumludur. Türk hukuk sisteminde başta 1982 Anayasası olmak üzere 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu, 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun (TKHK) ile Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Anlaşması (CISG)'na göre ayıplı malda sorumluluklar yürürlükte. 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda ayıplı mal ürün veya hizmetin tanımı yapılmadan ayıplı malın teslimi konusunda değinilerek "malın ayıplı olduğu teslim sırasında açıkça belli ise alıcı iki gün içinde durumu satıcıya ihbar etmelidir. Açıkça belli değilse alıcı malı teslim aldıktan sonra sekiz gün içinde incelemek veya incelettirmekle ve bu inceleme sonucunda malın ayıplı olduğu ortaya çıkarsa, haklarını korumak için durumu bu süre içinde satıcıya ihbarla yükümlüdür. Diğer durumlarda, Türk Borçlar Kanunu'nun 223 üncü maddesinin ikinci fıkrası uygulanır" denilerek alıcı ve satıcının ayıplı malda sorumluluklarına yer verilmiştir.

Anayasa'nın 172. maddesinde "*Devlet tüketicileri, koruyucu, aydınlatıcı tedbirler alır, tüketicilerin kendilerini koruyucu, girişimlerini teşvik eder*" şeklinde ifade edilmiştir. 08.09.1995 tarihli 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da tüketicinin yararına hatalı ürün ya da hizmette alınacak tedbirlere yer verilmiştir.

Avrupa Birliği Konseyi, 85/374 Sayılı Hatalı Ürünlerden Dolayı Sorumluluğa İlişkin Üye Ülkelerin İdari ve Hukuki Düzenlemelerinin Uyumlaştırılmasına Dair Yönerge'yi kabul etmiştir.

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliği sürecinde hukuk sisteminin kodifikasyonu hız kazanmıştır. TKHK'da yapılan değişiklikler, dijitalleşmenin hız kazanması nedeniyle tarafların, tüketici ve yapılan işin ticari iş olması, satış sonunda uyuşmazlığın çözümünde uygulanacak hukuku belirlemektedir. 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'na göre satış işlemi için imzalanan satış sözleşmesinin taraflarının tacir olması, o uyuşmazlığın TTK'ya göre çözümlenmesini gerektirmektedir. Taraflardan birinin tüketici olması durumunda uyuşmazlık, TKHK'ya göre çözümlenecektir.

Türk Borçlar Kanunu'nda, diğer kıta Avrupa'sı ülkeleri kanunlarında da olduğu gibi, birden çok ifa ihlâli hali vardır. Bunlar TBK'nın genel hükümlerinde; imkânsızlık, gereği gibi ifa etmeme, temerrüt ve özel hükümlerde de ayıp ve zapt gibi halleridir. Buna karşılık, CISG'de tek bir ifa ihlâli kabul edilmiş olup, o da” sözleşmenin ihlâlidir. Ayrıca, CISG bakımından ihlâl edilen borcun, sözleşmeden veya CISG kapsamında yer alan düzenleyici hükümlerden kaynaklanması arasında bir ayırım yapılmamakta, her iki halde de sözleşmenin ihlâline ilişkin hükümler uygulanmaktadır. Diğer taraftan, CISG'de “sözleşme ihlâli”, “esaslı sözleşme ihlâli”, “esaslı olmayan sözleşme ihlâli” şeklinde de bir ayırımına tâbi tutulmakta ve ağırlık “Sözleşmenin esaslı ihlâli”ne verilmektedir. Bu suretle, sözleşmenin esaslı ihlâli halinde, alıcıya daha fazla hak tanınmakta, özellikle de sözleşmeden dönme imkânı verilmektedir (Aktürk, 2015).

Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Antlaşması CISG Madde 49'a göre sözleşme metnine göre esaslı bir ihlal söz konusu ise, alıcı sözleşmenin ortadan kalktığını beyan edebilir: Şayet sözleşmede esaslı bir ihlal söz konusu olup olmadığı sözleşmeden açıkça anlaşılıyorsa, malların satın alınmasındaki amaç dikkate alınır.

TBK'a göre açık ayıplarda tüketici, otuz gün içinde ayıbı ihbar etmek zorundadır Gizli ayıplarda ise yasada açık hüküm olmadığından B.K. 198; B.K. 223/2. maddesi ne göre ayıbın hemen bildirimini gerekir.

2022 yılında Covid 19 salgını kısıtlamaları nedeniyle e ticaretin yaygın olarak kullanılması, tarafların ürünü görmeden satın alması nedeniyle ürüne ait özelliklerin tam olarak belirtilmemesi, ürünün saklanma koşulları, kutu ve ambalajların mükerrer kullanılmasından doğan hasarlarda sigorta şirketleri hasarın bedellerini karşılamamıştır. Ürünlerin, ayıplı olması durumunda ayıplı ürün satan ticari işletmelere uygulanacak müeyyidelerin daha katı ve istikrarlı olması, açılan davaların daha hızlı sonuçlandırılması ve Ticaret Bakanlığı tarafından ayıplı mal satan üretici veya tacire ceza puanları verilmesi ve bu puanların web sitelerinde müşteri tarafından görülebilmesi bu puanların satıcı tarafından değiştirilmemesi, Tüketici Hakem Heyeti'neki bilirkişilerin alanlarında uzman olmasının sağlanması satış sözleşmelerinde ürün mal veya hizmete ait tüm bilgilerin detaylı olarak verilmesi, Alibaba, trendyol gibi şirketlerin yaptığı gibi ayıplı mal satan üretici veya şirkete ürün satma izni verilmemesi önlemlerinin alınması gerekmektedir. Ürünün üretilme maliyetlerinin artması nedeniyle kalitede görülen eksiklik, ürünün ayıplı olmasına neden olacağından malın standartlara uygun olarak üretilmesi ve ambalajlama, etiketleme, lojistik faaliyetlerinin kalite kontrollerinin yapılması, süreç içerisinde değerlendirilerek belgelendirilmesi sağlanmalıdır. Ayıplı malda satıcı ve alıcının sorumlulukları hem uluslararası ticaretin hem de uluslararası hukukun sorunudur. İthalat ve ihracat yapan tacirler, sorumluluklarını bilerek ürün ya da hizmeti alıcıya ulaştırmalı ve müşteri memnuniyetini her zaman ilke edinmelidir. E ticarete ayıplı bir mal karşısında satıcı, müşteri memnuniyetini sağlamadığı sürece olumsuz bir yorum sebebiyle satış yapması engellenmekte, nitelikli satıcı olma şansını kaybedebilmekte veya alıcının vazgeçme hakkını yerine getirmek zorunda

kalarak zarar etmektedir. Tüm bu olumsuzluklar karşısında tacir, alıcının vazgeçme hakkını yerine getirerek mesafeli sözleşmelerde cayma hakkını kullanan alıcının kargo masrafını üstlenmeli, alınan mal ya da hizmetten müşterinin memnun olması için riskleri göze alabilmelidir.

KAYNAKÇA

- Aktürk, İ. Y. (2015). Viyana satım sözleşmesi kapsamında satıcının ayıptan doğan sorumluluğu. *Ankara Barosu Dergisi*, (1). <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/398241>
- Aydın, N. D. (2019). Ayıplı mal nedeniyle sözleşmeden dönen tüketicinin kullanım bedeli ödeme borcu olup olmadığı sorununun 6502 sayılı tüketicinin korunması hakkında kanun uyarınca incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 10(2), 308-318. <https://doi.org/10.21492/inuhfd.527558>.
- Bağatur Hukuk, (2023) Uluslararası satış sözleşmelerinde ürün sorumluluğu, <http://blog.bagatur.com/uluslararasi-satis-sozlesmelerinde-urun-sorumlulugu/>
- Biol, S. (2020). Ayıplı malda satıcının sorumluluğu . <https://salihbirol.av.tr/ayipli-malda-saticinin-sorumlulugu>.
- Candaş, İ. (2021). Ayıplı mal satımı hallerinde ihbar süresi ve şekli <https://www.turkiyehukuk.org/ayipli-mal-satimi-hallerinde-ihbar-sureleri-ve-sekli>
- Çağlayan, P. (2010). *Alıcının ayıplı malı iade edememesinden dönme hakkının kullanılmasına etkisi, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk (Medeni Hukuk) Anabilim Dalı.*
- Çınar, Ö. (2010). Avrupa konseyinin 25.07.1985 tarihli ve 85/374 sayılı yönergesi ve ayıplı malın neden olduğu zararlardan sorumluluk hakkında yönetmelik hükümlerine göre ayıp kavramı. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(18), 136.
- Doğan, B. (2020). Ayıplı mal ve ayıplı hizmet nedir? <https://barandogan.av.tr/blog/medeni-hukuk/ayipli-mal-ve-ayipli-hizmet-davasi-nedir.html>
- Günel, I. (2019). Viyana satım sözleşmesinin (cısg) ifa engelleri sistemi ve bu sistemde alıcının sahip olduğu haklar, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* (38), 131-162.
- Kalkan, A. & Ünal, D. Ö. A. (2020), Türk hukukunda ürün sorumluluğu üzerine olan olması gereken hukuka genel düşünceler, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*(39), 45-82.
- Karyon, U, A (2020), Üreticinin ayıplı malın sebep olduğu zararlardan sorumluluğu (Yüksek Lisans Tezi), *Medeniyet Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı*
- Kisbet, M. (2019). İslam hukukunda ayıplı mal satışında tüketicinin korunması. *Uluslararası İslam Araştırmaları Dergisi*, 5(1).
- Kızılay, A. (2017). Türk borçlar kanunu ile milletlerarası mal satımına ilişkin sözleşmeler hakkında birleşmiş milletler antlaşması (cısg) hükümleri çerçevesinde satış sözleşmesinde ayıptan sorumlulukta alıcının seçtiği hakkın sonradan değiştirilebilirliği sorunu. *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, 7(2) 193–210. [.https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/744975](https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/744975).
- Korkmaz, M G. (2011). Mal ve hizmet alımlarında ayıp, *Uluslararası Hakemli Akademik Sosyal Bilimler Dergisi*, Ekim, Kasım, Aralık Sayısı, 2(3),
- Mingan, T. (2022). Ayıplı mal veya hizmetten doğan sorumluluk (ayıplı ifa). <https://www.tolgaymingan.av.tr/ayipli-mal-veya-hizmetten-dogan-sorumluluk-ayipli-ifa>
- Nazali, B. G. (2019). Türkiye'de ticari satışlarda alıcının ayıptan doğan seçimlik hakları., <https://www.mondaq.com/turkey/contracts-and-commercial-law/818672/ticari-sati351larda-alicinin-ayiptan-do287an-seimlik-haklari>.
- Şahin, G. Ö. (2020). Milletlerarası mal satımına ilişkin sözleşmeler hakkında birleşmiş milletler antlaşması (cısg) madde 79/ı hükmü uyarınca sorumluluktan kurtulma, *Ankara Üniversitesi. Hukuk Fak. Dergisi*, 69 (2) 665-707 .
- Tarman, Z. D. (2011). Türk hukukunda imalatçının sorumluluğuna genel bir bakış. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 65(2), 299-326..

Toker, A. G. (2019). Viyana satım sözleşmesi (cısg) uyarınca sözleşmenin esaslı ihlâli. *Public And Private International Law Bulletin*, (33), 1, 213 - 250 .

Ünlütepe, M. (2018). Taşınır satış sözleşmesinde satıcının ayıptan sorumluluğu bakımından gözden geçirme ve bildirim külfetinin yerine getirilmesinin tabi olduğu süreler. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* (24), (1).

ViyanaSözleşmesi[CISG].<https://cisg7.institut-e-business.de/pdf/Textsammlung/textsammlung-tuerkisch.pdf>.-

Zeytin Z. (2011). Milletlerarası mal satım sözleşmeleri (cısg) hukuku. *Seçkin Yayınları*, 105-106.